

**MİLLİ MÜCADELE'DE TAKİP EDİLEN DIŞ POLİTİKANIN ANA
İLKELERİ**

Dr. İsa TAK*

ÖZET

Atatürk'ün dış politika ile ilgili ortaya koyduğu ilkeler onun dünya görüşü ile büyük bir uyum içerisindedir. Atatürk'ün "Yurtta sulh, cihanda sulh" sözünde mükemmel bir şekilde ifade edilen bu ilkeleri üç ana başlık altında toplayabiliriz: Birincisi tam bağımsızlık, ikincisi millet egemenliği, üçüncüsü kökten çağdaşlaşma. Bunların ilk ikisi Misak-ı Milli'de de ifadesini bulan ve hiçbir şekilde taviz verilmeyen dış politikanın temel hedefleridir. Bu nedenle, milli egemenliğe ve bağımsızlığa saygı göstermek Türk dış politikasının diğer devletlerle olan ilişkilerinde belirleyici bir özellik olmuştur. Atatürk çağdaşlaşmayı ve Türkiye'nin temel kurumsal yönüyle batılı bir yapı kazanmasını yalnızca toplumsal bir gereklilik olarak değil, aynı zamanda ülkenin bir güvenlik meselesi için hayati olarak görmekteydi. Bu nedenle modernleşme dış politikadaki temel hedefler arasında yer aldı.

ABSTRACT

There are certain connection between Atatürk's principles with respect to foreign policy and his world view. Those principles, which are perfectly stated in Atatürk's saying as "Peace at home, peace in the world", can be grouped under three main titles: full independence, sovereignty of the nation and fundamental modernization. Stated in the National Oat, the first two of these principles have been the main aims of the Turkish foreign policy and strictly followed as well. For this reason, respecting the sovereignty and independence of the nation has been the determining character of the Turkish foreign policy over the years. According to Atatürk, modernization and the transformation of the main institutions of Turkey towards western society was not only socially necessary but also vital for the security of the country. For this reason, modernization has been the main target of the foreign policy.

*Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fak. İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğrt. Üyesi

Dış ilişkileri yönetmek anlamına gelen diplomasi, “mümkün olanın sanatı” olarak da tarif edilmektedir. Mümkün olanın elde edilmesi şeklinde tarif ilk bakışta diplomasiye dar bir hudut çizdiği intibahını vermektedir. Oysa ki, devletlerin güçlerini oluşturan öğelerden stratejik konum, nüfus ve işgücü, doğal kaynaklar, endüstriyel ve tarımsal potansiyel ve gelişmişlik düzeyi, askeri güç gibi objektif kıstaslar yanında; subjektif öğeler diyebileceğimiz ulusal moral, halkın dış politikayı desteklemekteki kararlılığı, topluma önderlik yapabilme bakımından ve halkın desteğini devamlı sağlayabilmek yönünden kuvvetli sayılan hükümetler ve dış ilişkileri yürüten diplomatların kalitelerinin niteliği gibi hususlar işin içine girer¹.

Dış politika deyimi bir milletin bütün dünya ile ilişkilerinin düzenlenmesi demektir. Başka bir deyişle, milleti için en yararlı kararı alma sanatıdır².

Atatürk Türkiye’inde dış politikanın oluşumunda Osmanlı dönemiyle olan devamlılığın nedenleri şunlardı: 1-Uluslar arası sistemdeki devamlılık, 2-Dış politikayı üretenlerin diğer bir deyimle yapımcıların tespit ettikleri potansiyel tehlikenin kaynağındaki devamlılık, 3-Dışişleri personelindeki devamlılık³.

Atatürk’ün tarihi tecrübelerinden alarak tespit ettiği ve ömür boyu sadık kaldığı dış politika ilkelerini şöyle sıralamak mümkündür.

1-Başka devletlerin işlerine karışmamak ve onları kendi iç işlerimize hiçbir surette karıştırmamak.

2-İşlerimize karışma dıştan yardım istemenin sonucu olduğuna göre böyle bir yardıma muhtaç duruma düşmemek.

3-Dış borçlanmayı zorunluluk haline getiren bütçe açıklarına meydan vermemek.

4-Dış politikada milli çıkarlarımızın emrettiği yolu seçmek hiçbir suretle macera yolunu tutmamak mümkün olduğu kadar çıkar gruplarının etkisini yurttan uzak tutmak.

5-Daima barıştan yana olmak böyle bir barışın biricik çaresi bütün dünyanın huzur ve sosyal adalet içinde olması görüşünü ön planda tutmaktır.

6-Onun dış politikası dogmatik değil gerçekçidir. Yani sabit fikirlere göre hareket etmez daima gerçeği arar.

¹ Ü.Haluk BAYÜLKEN, “Atatürk İlkelerinin Türk Dış Politikasına Etkisi”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, XII, S.36, (Kasım 1996), s.891.

² A.ÖZGİRAY, Atatürk’ün Dış Politikası, İzmir, 1999, s.4.

³ Mediha AKARSLAN, Millî Mücadele Dönemi Türk Dış Politikası ve Atatürkçülük, İstanbul, 1995, s.123.

7-Böyle bir dış politika için Mustafa Kemal memleketin ticari ekonomik ve askeri bakımdan büyük bir güce dayanması gereğini duymuştur⁴.

Atatürk'ün dış politika ilkeleri, onun dünya görüşü ile tam bir uyumluluk gösterir. Bu dünya görüşünü üç ana noktada toplamak mümkündür. 1-Tam bağımsızlık, 2-Millet Egemenliği, 3-Kökten Çağdaşlaşma.

Tam bağımsızlık, Atatürk'ün ilk önce şahsında benimsediği ve daha sonra bu fikre milletini inandırarak ümitsiz bir toplumdaki herşeyi ile hür ve bağımsız bir millet yarattığı ve uğruna büyük mücadele verdiği bir olgudur.

Onun 22 Nisan 1921 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Kuruluşu günü ile ilgili olarak Hakimiyet-i Milliye gazetesine vermiş olduğu mülakatta sarfettiği şu sözler karizmatik bir liderin iç dünyasını yansıtmaya açısından oldukça anlamlıdır:

“Hürriyet ve istiklal benim karakterimdir. Ben milletimin ve büyük ecdadımın en kıymetli mevrusatından olan aşk-ı istiklâl ile meftur bir adamım. Çocukluğumdan bugüne kadar ailevi, hususi ve resmi hayatımın her safhasında yakından vakıf olanlarca bu aşkım malumdur. Bence bir millette şeref, haysiyet, namusun ve insanlığın vücut ve beka bulması mutlak o milletin hürriyet ve istiklaline sahip olması ile kâimdir. Ben şahsen bu saydığım evsafa çok ehemmiyet veririm ve bu evsafın kendimde mevcudiyetini iddia edebilmek için milletimin de aynı evsaf ile muttasıf olmasını şart ve esas bilirim. Ben yaşayabilmek için mutlaka müstakil bir milletin evladı kalmalıyım. Bu sebeple milli istiklal bence bir hayat meselesidir. Millet ve memleketin menafii icap ettirdiği takdirde beşeriyeti teşkil eden milletlerin herbiri ile medeniyet muktezasından olan dostluk ve siyaset münasebatını büyük bir hassasiyetle takdir ederim. Ancak benim milletimi esir etmek isteyen herhangi bir milletinde bu arzusundan sarf-ı nazar edinceye kadar bîaman düşmanıyım”⁵.

Atatürk, bu konuşmasında dikkat edilirse dış politika ile ilgili olarak sahip olduğu dünya görüşünü açıkça ifade etmektedir. Ona göre bağımsızlık temeldir. Bir milletin hayatı sebebidir. Bağımsızlık bir milletin oluşturduğu devletin, kendi menfaatleri doğrultusunda ve medeni ölçüler içerisinde dostluk ve siyaset ilişkilerini geliştirebileceğini, ancak Türk milletini esir etmek isteyen herhangi bir milletinde amansız düşmanı olacağını ısrarla belirtmiştir.

Yine, Atatürk'ün 18 Haziran 1922 tarihinde yapmış olduğu bir başka konuşmada “Efendiler, Türkiye halkı asırlardan beri hür ve müstakil yaşamış ve istiklali bir

⁴ Sadi IRMAK, “Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri”, A.A.M.D., III, S.9, (Temmuz 1997), s.490-491.

⁵ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, III, Ankara, 1997, s.31.

lazime-i hayatiye telakki etmiş bir kavmin kahraman evlatlarıdır. Bu millet istiklalsiz yaşamamıştır. Yaşayamaz ve yaşamayacaktır”⁶.

Yukarıda da incelediğimiz gibi, Misâk-ı Milli’de ifadesini bulduğu biçimde, milli bir devlet kurmak, Atatürk’ün temel dış politika hedefini oluşturmuştur. Atatürk, Osmanlı Devleti’nin çok milletli yapısıyla dağılmaya mahkum olduğunu, olaylar içinde yaşayarak görmüştü. Bu nedenle Osmanlı Devleti’nin temel unsurunu oluşturduğu halde, yok olmaya doğru sürüklenen Türklerin artık kendi milli devletlerini kurlmaları gerektiği inancıyla hareket etti. Millî Mücadele’den sonra da, devletin milli yapısını güçlendirici yönde çalışan Atatürk, bilincini geliştirmek için genel olarak kültür, özel olarak da tarih ve dil konularına ayrı ayrı bir yer verdi⁷.

Atatürk kendi milletinin bağımsızlığına önem verdiği kadar diğer milletlerin de bağımsızlıklarına saygı gösteriyordu. Bu da saldırgan bir politika yerine barışçıl politikaları gündeme getiriyordu. Onun “yurtta barış, dünyada barış” vecizesiyle klişeleşen bu politika Atatürk’ün yaşadığı dönem itibarıyla değerlendirilirse, dünyanın büyük güçlerin var güçleri ile silahlandıkları bir dönemde dile getirilerek medeni dünyanın ihtiyacı olan barışın en geniş anlamda ifadesi oluyordu.

Bilindiği üzere Atatürk çok iyi bir askerdi. Bu yüzden bazı çevrelerce milletlerarası sorunları savaşlarla çözmeye taraftarı olabilirdi. Ancak, Atatürk bu genel eğilimin dışına çıkmasını bilmiştir. 17 Mart 1937’de Romanya Dışişleri Bakanı ile yapmış olduğu bir konuşmada, “insan mensup olduğu milletin varlığını ve saadetini düşündüğü kadar, bütün dünya milletlerinin huzur ve refahını düşünmeli ve kendi milletinin saadetine ne kadar değer veriyorsa, bütün dünya milletlerinin saadetine hizmet etmeye de elinden geldiği kadar çalışmalıdır. Bütün akıllı adamlar takdir ederler ki, bu yolda çalışmakla hiçbirşey kaybedilmez. Çünkü, dünya milletlerinin saadetine çalışmak, diğer bir yoldan, kendi huzur ve saadetini sağlamaya çalışmak demektir. İşte bu düşünüş, insanları, milletleri ve hükümetleri bencillikten kurtarır. Bencillik, kişisel olsun, milli olsun, her zaman kötü sayılmalıdır”. Yine Avrupa da Mussolini’nin kabına sığmadığı günlerde Atatürk, “Ben Savaştan korkarım, çünkü savaşı bilirim! Mussolini savaştan korkmaz; çünkü savaşı bilmez!” Bu söz ünlü bir mareşalin sözüdür. Atatürk savaşmaktan korkmaz ama savaştan korkar. Eğer vatan savunması gibi bir gerçekte yoksa, savaş bir soykırımdan başka bir şey değildir⁸. Bu sözler onun barışçı ve gerçekçi yönünün en büyük kanıtıdır.

“Yurtta barış, dünyada barış” sözü ilk defa CHP Genel Başkanı olan Mustafa Kemal Paşa’nın 20 Nisan 1931’de seçim dolayısıyla millete beyannamesinde dile

⁶ A.S.D., II, s.38.

⁷ Mehmet GÖNLÜBOL-Ömer KÜRKCÜOĞLU, Atatürk Dönemi Türk Dış Politikasına Genel Bir Bakış, Atatürkçü Düşünce El Kitabı, Ankara, 1995, s.369.

⁸ İsmet BOZDAĞ, Atatürk’ün Evrensel Boyutları, Ankara, 1996, s.121.

getirilmiştir. “Cumhuriyet Halk Fırkası’nın müstakar umumi siyasetini şu kısa cümle açıkça ifadeye kafidir zannederim. Yurtta, sulh, cihanda sulh için çalışıyoruz” Atatürk’ün imzasıyla yayınlanan bu beyanname, Atatürk’ün de başında bulunduğu bir partinin, bir siyasi iktidarın içerde ve dışarda güttüğü politikanın esaslarını belirtmektedir⁹.

Atatürk’ün dış politikaya yönelik bu ilkesi, “Yurtta barış” milli dayanışma kavramı ile iç içedir. Atatürkçü düşünce sistemi, Türk milletinin iç kavgalara sürüklenmeden, milli ve sosyal dayanışma içinde kalkınmasını amaçlar. Milli beraberlik, milli bütünlük, milli dayanışma, Atatürkçü düşünce sisteminde önemli bir yer tutar¹⁰.

1922 yılında TBMM’nin üçüncü toplanma yılını açarken iç politikanın esaslarını şöyle belirlemiştir: “...Türkiye halkı ırken veya dinen ve kültürel açıdan birleşmiş, birbirine karşı karşılıklı hürmet ve ortak menfaatleri olan bir toplumdur. Bu toplumda ırki hukuka, toplumsal hukuka ve yerel şartlara riayet, iç politikamızın esas noktalarındandır...”¹¹

Atatürk’ün devlet anlayışı, Türkiye’de cumhuriyet döneminin başından beri adım adım gerçekleştirilen sosyal adalet ve sosyal güvenlik tedbirleri sınıf kavgası ve kanlı çatışmalar yoluyla elde edilmiş sonuçlar değildir. Bu tedbirler, devletin Türk milletini kaynaşmış ve bağdaşmış hale getirme yolundaki bilinçli çabalarından doğmuştur. Atatürk’ün ısrarla belirttiği gibi ortak bir tarihin, ortak sevinçlerin, ortak kederlerin ve ortak bir kaderin aralarında sayısız bağlar ördüğü yurttaşlar, ırk, mezhep, sınıf kavgaları ile bölünüp parçalanmamalıdır. “Yurtta barış” ancak böyle sağlanabilir¹².

“Yurtta barış, dünyada barış” ilkesinin dış politikaya yansımaları Türkiye’ye olumlu bir uluslararası atmosfer yaratmıştır. Mustafa Kemal daha Milli Mücadele döneminde şunları söylemektedir: “Bir kere daha tüm dünyaya ifade etmek isteriz ki, biz uluslararası hukuk ve kuruluşlarla uyumlu bir biçimde yaşamak isteyen uygar bir toplumuz” demekte idi¹³.

Bu ilke diğer devletlere şu sorumlulukları yüklemektedir: Hukuka bağlılık ve bölgesel-uluslararası alanda işbirliğine katkı. “Hukuka bağlılık”, barışın temel şartıdır. Uluslar arası toplumun hukuku, uluslar arası hukuktur. Fakat uluslararası hukuk iç

⁹ Hamza EROĞLU, Türk İnkılâp Tarihi, Ankara, 1990, s.480.

¹⁰ Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi, Atatürkçülük, Ankara, 1995, s.144.

¹¹ Atatürk’ün Söylev ve Demeçlerinin Konular İndeksi. (Hazırlayan Mehmet Evsile), Ankara, 1999, s.75.

¹² Atatürk İlkeleri..., Atatürkçülük, s.145-146.

¹³ Oral SANDER, Türkiye’nin Dış Politikası, (Derleyen: Melek Fırat), Ankara, 1998, s.141.

hukuk kadar gelişmemiştir. Uluslararası hukuk her türlü eksikliğine rağmen gelişme halindedir. Bölgesel-uluslararası alanda işbirliğine katkıda dünyada barışın temel bir şartıdır. Atatürk Türkiye’sinin “yurtta barış, dünyada barış” ilkesinin sahibi olarak Millî Mücadele’de Türk insanının düşmanı olan Yunanistan’da Atatürk’ün vefatı üzerine belirtilen görüşler, Türkiye’nin barış yolundaki başarısını sergilemiştir. Türkiye Atatürk’ün vefatından sonra da bu ilkeye tam bir sadakatle bağlı kalmıştır¹⁴.

Millî egemenlik ilkesine gelince, 19.yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başlarında Doğu Avrupa ile Balkanlara geldiğinde, imparatorluğun Türk olmayan nüfusu, Avrupa devletlerinin de desteğiyle bağımsızlıklarını kazanıp ulus-devletlerini kurmuşlardı. Bu hak, devletin asli unsuru olan Türklere esirgenmekteydi. Yani, bir bakıma ağacın gövdesi sakat bırakılmak isteniyordu. İşte, Sevr bu sakatlığın Batılı devletler tarafından sömürsü, Lozan ile sakatlığın ortadan kaldırılmasıdır. Dolayısıyla, Türk ulusal kurtuluş savaşının ayrıcalığı, mücadelenin, ileride belirli bir uyuma varacak benzer yapıdaki “moleküllerin” çatışması biçiminde ortaya çıkmasıdır. Bu ise, Türk dış politikasının Batı’ya yönelik özelliğini ve istikrarını açıklayan unsurların başında gelmektedir¹⁵.

Atatürk yine, millî egemenlik ilkesiyle ilgili olarak, Millî Mücadele’nin başından itibaren konu ile ilgili görüşlerini belirtmekten geri durmamıştır. Aralık 1919’da yapmış olduğu bir konuşmada “Efendiler, millî hakimiyet öyle bir nurdur ki, onun karşısında zincirler erir, taç ve tahtlar yanar, mahvolur. Milletlerin esareti üzerine kurulmuş müesseseler, her tarafta yıkılmaya mahkûmdur” diyordu¹⁶.

Türk dış politikası millî egemenliğimize ve bağımsızlığımıza saygı gösteren devletlerle münasebeti esas almıştı. Ağır şartlar altında yabancı devletlere kabul ettirilen bağımsızlık hususunda oldukça titiz davranılmıştı. Lozan Antlaşması’nın dibacesinde görülen “bu anlaşmanın taraftarın istiklal ve hakimiyet haklarına hürmet esasına riayet edileceği” yolundaki ibare Türkiye’nin teklifi ile konulmuştu¹⁷.

İşte millî egemenlik ilkesi üzerine kurulmuş bir milî devlet olan Türkiye Atatürk’le birlikte çağdaş batı medeniyetine doğru yönelirken diğer taraftan da bu yönelişi pragmatik bir dış politika olarak ta uygulama alanına koyuyordu.

Atatürk, Avrupa’nın Türkleri yüzyıllar boyunca benimsemeyip, kıtanın dışına atmaya çalıştığını bilerek, yeni Türkiye’ye batılı bir yapı kazandırmanın, adeta bir güvenlik gereği olduğu inancıyla hareket etmiştir. Avrupa ancak kendisiyle benzerlik

¹⁴ M.GÖNLÜBOL, “Yurtta Barış, Dünyada Barış”, A:A.M.D., IX, S:25 (Kasım 1992), s.24-25.

¹⁵ O.SANDER, Türkiye’nin Dış..., s.140.

¹⁶ Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri İndeksi, s.76.

¹⁷ Rıfıkı Salim BURÇAK, Moskova Görüşmeleri ve Dış Politikamız Üzerindeki Tesirleri, Ankara, 1983, s.3.

halindeki bir Türkiye'yle bir arada yaşamaya razı olabilirdi. Kaldı ki batılılaşma, çağın da bir gereği idi. Böylece Türkiye, dışarıya karşı kendi gücünü de isbat edebilecekti. Bu yüzden modernleşme, Atatürk Türkiye'sinin temel bir dış politika hedefi oluyordu¹⁸.

Atatürk'ün dış politikasının temel niteliklerine baktığımız zaman onun gerçekçi bir politika izlediğini tespit etmekteyiz. Milli Mücadele sırasında Misâk-ı Milli'de ifadesini bulan hedefler gerçekçi bir şekilde tespit edilmişti. Bu gerçekçilik serüvencilikten uzaktı. Atatürk, bu yönü ile ilgili olarak,

“Birgün Enver bana: Hindistan'a doğru sefer yapmak isteyip istemediğini sordu. Emrime üç alay vereceklerdi. İran'dan dünyayı ayaklandıra ayaklandıra Hindistan'a gidecekmişim.

-Ben o kadar kahraman değilim!... dedim. Talat söze karıştı.

-Bu vazifeyi niçin kabul etmiyorsun?

Bize bir harita getirmelerini istedim. Bir okul atlası getirdiler. Vaziyeti gösterdikten sonra;

-Hem niçin üç alay? Dedim. Tek bir adam gönderiniz, yeter. Nasıl olsa kendi kuvvetini kendi yapmaya hükümlü değil mi?

-Bu fedailiği üstüne almalıydın?

-Eğer böyle bir imkan olsaydı, sizin emirlerinizi beklemezdim. Kendim gider, kuvvetler bulur, Hindistan'ı fetheder ve imparator olurum”¹⁹.

Atatürk stratejide olduğu kadar taktikte de başarılı idi. Ona “Napolyon'un taktiğiniz nedir? Sorusuna “Ben yürürüm, takdik kendiliğinden çıkar” dediğinin hatırlatılması üzerine “-Ama o türlü giden sonunda başını Saint-Hellen kayalıklarına çarpar”, cevabını vermiştir²⁰.

Mustafa Kemal Paşa, Türk milletinin hayati menfaatlerinin Pan-İslamizm ve Pan Turanizm gibi uzak hayallere feda edilmemesi gerektiğini daha Milli Mücadele'nin başında açıkça vurgulayarak gerçekçi bir politikanın hayati önemini belirtiyordu.

“...Büyük hayaller peşinde koşan, yapamayacağımız şeyleri yapar gibi görünen sahtekâr insanlardan değiliz. Efendiler büyük ve hayali şeyleri yapmadan yapmış gibi görünmek yüzünden bütün dünyanın düşmanlığını, garazını, kinini bu memleketin ve

¹⁸ M.GÖNLÜBOL-Ö.KÜRKÇÜOĞLU, s.371-372.

¹⁹ Adnan Nur BAYKAL, Mustafa Kemal Atatürk'ün Liderlik Sırları, İstanbul, 1999, s.67-68.

²⁰ A.N.BAYKAL, s.194.

milletin üzerine topladık. Biz Panislamizm yapmadık. Belki yapıyoruz, yapacağız dedik. Düşmanlarda yaptırmamak için bir an önce öldürelim dediler. Pan-Turanizm yapmadık. Yaparız, yapıyoruz dedik, yine öldürelim dediler!... Biz böyle yapamadığımız ve yapamayacağımız kavramlar üzerinde konuşarak düşmanlarımızın sayısını ve üzerindeki baskıları artırmaktan ise, tabii sınıra meşru sınıra dönelim. Efendiler! Biz hayat ve bağımsızlık isteyen bir milletiz. Ve yalnız ve ancak bunun için hayatımızı esirgemededen harcarız”²¹.

Atatürk’ün gerçekçi dış politikası Milli Mücadele yıllarında ve daha sonra Batı devletlerine karşı izlenen tutumda da kendisini göstermektedir²². Örneğin 1926 yılında Musul dolayısıyla yeniden savaşa gitmeyip İngiltere ile anlaşmaya razı olmasında bu etken rol oynadı. Keza, Avrupa’daki iki blokun ortaya çıkmakta olduğu 1930’larda da, Türkiye üstelik Avrupa’nın büyük devletleriyle sınır komşusu durumunda olduğu için bu ülkelerin çıkar çatışmaları ve gruplaşmaları arasında kaldığı halde gerçekçi davrandı, herhangi bir serüvene kapılmaktan kaçınmasını bildi²³.

Atatürk’ün diğer bir yönü diyaloga açık olması idi. Başarılı bir diplomasinin temel özelliği olarak, şahsi temasların yararına inanmış ve bu temasların ülkeler arasındaki dostluğu perçinleyeceği düşüncesi ile hareket etmiştir. Atatürk düşmanlık ilişkisinde aşırılıktan kaçındığı gibi dostluklara da gereğinden fazla bel bağlamamak gerektiğini de bilmiştir. Sovyetlerle olan ilişkileri bunun en güzel örneğidir²⁴.

Kemal Arıburnu anılarında “1933 yılında Ankara Erkek Lisesi’nde sınava giren çocuklardan biri sorulan bir soruya şöyle karşılık vermişti:

-Fransa ile olan geleneksel dostluğumuz gereği...

Atatürk derhal sözü keserek sormuştu:

-Hangi geleneksel dostluk, bu da nereden çıktı, kim söyledi bunu?

O zaman coğrafya öğretmeni ayağa kalkarak ‘ben söyledim paşam’ diye onun hiddetini azaltmaya çalıştı. Bana dönüp ‘sen söyle tarih hocası’ deyince, hemen ayağa kalkarak cevap vermiştim.

-Paşam, ortada bir geleneksel dostluk yoktur. Yalnız ortak hareketlere Fransız yazarları geleneksel dostluk niteliğini vermişlerdir. Örneğin Kırım Savaşı’nda olduğu gibi...

²¹ Yusuf SARINAY, Türk Milliyetçiliği’nin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları, İstanbul, 1994, s.232-233.

²² Atatürk İlkeleri... Atatürkçülük, s.94.

²³ M.GÖNLÜBOL-Ö.KÜRKÇÜOĞLU, “Atatürk dönemi...”, Atatürkçü Düşünce El Kitabı, s.362.

²⁴ M.GÖNLÜBOL-Ö.KÜRKÇÜOĞLU, “Atatürk dönemi...”, Atatürkçü Düşünce El Kitabı, s.364.

-Aferin, bu gerçekten böyledir. Acınarak söylüyorum. Türk'ün geleneksel dostu yoktur. Çıkarlar ortak olunca Avrupalılar buna hemen 'geleneksel dostluk' ismini vermişlerdir"²⁵, demişti.

Tarih, bilgisinin diplomasideki yerini bilen Atatürk, bu alanda çok okuyan ve gerekli dersleri çıkararak bir kişi idi. Dünyü çok iyi bildiği için bugünü gayet ustalıkla kavriyor, böylece, yarını da ustalıkla bir biçimde tahmin ediyordu. Ona göre diplomasideki diğer önemli bir hususta "güvenilirlik"ti. Dış politikanın kişilere bağlı olmaksızın devamlılığını vurgulamak suretiyle diplomaside güvenilirliğin diğer bir gereğini yerine getiriyordu²⁶.

²⁵ A.N.BAYKAL, s.69-70.

²⁶ M.GÖNLÜBOL-Ö.KÜRKÇÜOĞLU, "Atatürk dönemi...", Atatürkçü Düşünce El Kitabı, s.364-365.